

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ПОЛТАВЩИНИ

А Представлені особливості адаптації студентів-переселенців у вищих навчальних закладах Полтавщини на основі опитування та анкетування студентів ВНЗ, а також даних, отриманих від Департаменту освіти і науки Полтавської обласної державної адміністрації. Розроблені рекомендації вищим навчальним закладам з метою створення сприятливого середовища для розвитку конструктивних відносин між студентами-переселенцями та академічною спільнотою.

Ключові слова: адаптація, студент-переселенець, внутрішньо переміщені особи.

Актуальність проблеми. Вищі навчальні заклади кожного року приймають студентів-переселенців із окупованих територій Донецької, Луганської областей та Автономної Республіки Крим, які через військово-політичну нестабільність, соціальний конфлікт змушені мігрувати зі своїх домівок для пошуків комфортніших умов життєдіяльності.

При міграції до нового міста студент-переселенець зазнає стану напруги, тривоги, стресу, хронічної втоми та переживання за своїх рідних, котрі лишилися на території проведення антитерористичної операції. Допомогти таким студентам може адміністрація, викладачі та органи студентського самоврядування ВНЗ, створивши відповідні умови для адаптації вимушених переселенців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності вищих навчальних закладів (наукових установ), які були переміщені з тимчасово окупованої території та з населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження» передбачає збереження за переміщеними навчальними закладами статусу національних без вимоги підтвердження до повернення тимчасово окупованої території під загальною юрисдикцією України, тимчасово переміщені навчальні заклади проводять свою діяльність на території населених пунктів, у яких органи державної влади у повному обсязі здійснюють свої повноваження, працівники тимчасово переміщених вищих навчальних закладів, мають право стати на спеціальний квартирний облік, при наявності довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи [2].

З метою законодавчого врегулювання зазначеної проблеми Верховною Радою України прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» щодо місця перебування та прав на освіту від 12 серпня 2014 року. Законом передбачено, що громадяни України, в даному випадку студенти-переселенці, мають право на здобуття певного освітнього рівня на території інших регіонів України за рахунок коштів державного бюджету з наданням місць у гуртожитках на час навчання [1].

Адаптація особистості до навчання у ВНЗ – складний і динамічний процес. Проблемою адаптації студентів до умов вищого навчального закладу науковці зацікавилися ще у 60–70 роках ХХ ст.: Д. Андреева, Р. Нізамов, В. Секун. Соціалізацію студентів досліджувала Л. Шеїна. Сучасний дослідник Д. Порох досліджує адаптацію студентів до навчання у ВНЗ. Соціально-психологічну адаптацію студента-мігранта у нових соціокультурних умовах досліджує Т. Донських, проблему адаптації студентів до навчання в педагогічному вищому навчальному закладі вивчає Т. Волгіна.

Проблема адаптації студентів-переселенців до ВНЗ недостатньо досліджена в Україні, тому потребує окремої дослідницької уваги.

Мета статті: розглянути особливості адаптації студентів-переселенців у вищих навчальних закладах Полтавщини.

Основна частина. М. Буланова-Топоркова, А. Духавнева та Л. Столяренко розглядають адаптацію як пристосування особистості до нового зовнішнього середовища і формуван-

ня на цій основі її нових якостей, які приводять студента до стану динамічної рівноваги з новими умовами університетського середовища.

П. Просецький адаптацію до навчання у ВНЗ визначає як «активне творче пристосування студентів до умов вищої школи, у процесі якого в них формуються вміння й навички організації розумової діяльності, здібності до обраної професії, раціональний колективний і власний режим праці, система роботи з професійної самоосвіти й самовиховання професійно значущих якостей особистості» [3, с. 43].

Студенти-переселенці – це особлива вікова та соціальна категорія населення, яка характеризується цілим спектром специфічних проблем; зміна соціального статусу і кола спілкування, матеріальні проблеми, страх бути не прийнятим у новому колективі, криза самоідентичності і т. д. [4, с. 168].

Т. Алексеева поділяє на стадії динаміку адаптації у ВНЗ:

- **стадія переадаптації**, яка характеризується такими суперечностями: стан ейфорії на початку навчання у ВНЗ (факт вступу чи переведення до ВНЗ зміцнює віру молоді людини у власні сили і здібності, породжує надію на активне й цікаве життя). Найчастіше спостерігаються зрушення настроїв студентів – від захопленого до скептичного. Відсутність нового кола спілкування і втрата старих друзів призводять до відчуття самотності. Наприкінці стадії проявляється втома, дратівливість, незадоволеність собою і оточуючими;

- **стадія адаптації**, коли відбувається оволодіння новими навчальними нормами, оцінками, способами діяльності. Студент пристосовується до нового академічного колективу, його звичаїв і традицій, намагається знайти референтну групу;

- **стадія постадаптації**, що характеризується сформованим колом спілкування, визначенням соціальної ролі. Починають інтенсивно формуватися професійно значущі якості особистості. Основні зміни відбуваються на соціально-психологічному рівні [3, с. 45].

Опитування та анкетування студентів-переселенців ВНЗ Полтавщини дали змогу ідентифікувати найпоширеніші проблеми під час адаптації, зокрема:

1) Організаційні проблеми:

- проблема зарахування тимчасово переміщених осіб на вільні бюджетні місця;

- академічна різниця (непоодинокі випадки, коли при однаковій назві предмета, але розбіжностях у декілька аудиторних годин, предмет записувався як такий, що має вивчатись і перескладанню);

- не перезарахування раніше складених предметів (у зв'язку з відсутністю завірених копій, ВНЗ часто відмовляють студентам у перезарахуванні раніше складених предметів, що спричиняє заборгованість);

- неможливість отримання оригіналів диплому та додатка до диплому.

Соціально-економічні проблеми:

- матеріальні складнощі, брак коштів;
- відсутність стипендій у період, коли студенти перебували у статусі вільних слухачів;
- невидача студентських квитків встановленого зразка, що унеможлиблює використання права на пільговий проїзд

у залізничному та міському транспорті;
 – брак кімнат у гуртожитках, неможливість оплатити їх відразу за весь навчальний період.
 Психолого-педагогічні проблеми:
 – постійна тривога про рідних;
 – страх виявити свої здібності та неможливість їх розвивати;
 – відсутність атестату і залікової книжки, що залишилися в окупованому місті (страх не скласти академічну різницю);
 – брак підтримки адміністрації та студентського самоврядування;
 – дискомфорт у новому колективі, відчуття самотності.
 Зазначений перелік проблем не є вичерпним. Наводимо результати проведеного нами опитування студентів-переселенців Полтавщини (табл. 1):

Таблиця 1

Перелік запитань до студента-переселенця

Запитання до студента-переселенця	Так, %	Ні, %
Чи мали Ви труднощі при переведенні?	56	44
Стосунки з новими одногрупниками склалися позитивні?	85	15
Чи відчували Ви психологічний дискомфорт?	52	48
Чи довго Ви звикали до нових умов проживання?	39	61
Чи підтримали Вас викладачі?	51	49
Чи допомогло Вам студентського самоврядування?	15	85
Ви отримуєте стипендію?	70	30
Ви проживаєте у гуртожитку?	84	16

Для того, щоб краще зрозуміти проблеми студентів-переселенців із Східної України та Криму, нам потрібна була їхня допомога, що полягала у відповідях на запитання анкети. На основі відповідей, розроблено рекомендації, що сприятимуть адаптації до університетського життя. В анкеті не було правильних або неправильних відповідей, нас цікавила особиста думка щодо предмета анкетування.

Дослідження свідчать, що психологічні, соціальні та організаційні проблеми, пов'язані з руйнуванням колишнього, звичайного життя в рідному місті, соціальні зміни, занепокоєння про своїх рідних і близьких, матеріальні проблеми пригнічують студентів-переселенців. Підтвердженням слів є цитати з інтерв'ю. На запитання «Що було найважчим під час адаптації до університетського життя?» – студент Дмитро Л. відповів, що саме проживання на великій відстані від дому та переживання за свою сім'ю, не давали змогу зосередитися на навчанні. Студент Володимир Б., на запитання «Які перешкоди заважають Вам ефективніше навчатися?», відповів: «Цілий рік живу в гуртожитку, умови для навчання достатні, але під час зимових канікул накатує усвідомлення втрати рідної домівки, з'являються роздуми про подальше життя, тому самостійно намагаюся переключитися на щось інше, але це важко, бо занадто довгі канікули...».

Демченко Ю. Ю. Особенности адаптации студентов-переселенцев в высших учебных заведениях Полтавщины.

А Представлены особенности адаптации студентов-переселенцев в высших учебных заведениях Полтавщины на основе опроса и анкетирования студентов вузов, а также данных, полученных от Департамента образования и науки Полтавской областной государственной администрации. Предложены рекомендации высшим учебным заведениям с целью создания благоприятного поля для развития конструктивных отношений между студентами-переселенцами и академическим сообществом.

Ключевые слова: адаптация, миграция, студент-переселенец, личность.

Demchenko J. J. Features adaptation of students immigrants in higher education Poltava.

S The peculiarities of adaptation migrant students in higher education Poltava-based surveys and questionnaires university students, as well as data obtained from the Department of Education and Science of the Poltava Regional State Administration. The proposed recommendations to higher education institutions to create a favorable field for development of constructive relations between students and settlers academic community.

Key words: adaptation, migration, migrant student, personality.

За даними ВНЗ Полтавщини, а саме: Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Української медичної стоматологічної академії, Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, Полтавської державної аграрної академії, ВНЗ I-II рівнів акредитації (Хомуцький ветеринарно-зоотехнічний технікум ПДАА, Кременчуцький коледж імені А. С. Макаренка, Полтавський будівельний технікум транспортного будівництва, Полтавський коледж харчових технологій, Лубенське медичне училище, Кременчуцький коледж транспортної інфраструктури, Лохвицьке медичне училище, Полтавський базовий медичний коледж) і Департаменту освіти і науки Полтавської обласної державної адміністрації кількість студентів-переселенців становить: у ВНЗ III-IV рівнів акредитації – 242 особи, ВНЗ I-II рівні акредитації – 9.

Виходячи з кола проблематики студентів-переселенців, пропонуємо у ВНЗ:

- екскурсію містом;
- ознайомлення з університетом, екскурсія територією студентського містечка, екскурсія університетом, знайомство із факультетом, кафедрами, куратором;
- поступова здача академічної різниці;
- створення сприятливого соціально-психологічного клімату у навчальному закладі й академічних групах;
- надання психологічної допомоги, залучення практичних психологів, соціальних педагогів;
- матеріальна допомога (безкоштовне харчування раз на день, доплата до стипендії тощо);
- залучення до роботи у студентському самоврядуванні;
- інформування про заходи, що відбуваються в університеті завчасно, не тільки в соціальних мережах;
- аудиторія для самостійної роботи з комп'ютерною технікою, яка працюватиме хоча б до 18.00 год., бо не в усіх студентів-переселенців є можливий доступ до комп'ютерів;

Висновки. Успішна адаптація студентів-переселенців до університетського середовища – складний, довготривалий процес, який можливий за умови встановлення дружніх стосунків зі студентами, викладачами та адміністрацією навчального закладу. Необхідно створити максимально сприятливе поле для розвитку конструктивних стосунків між студентами-переселенцями та академічною спільнотою ВНЗ.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 12 серпня 2014 року № 1635-VII. – Київ: 2014. – (Відомості Верховної Ради України від 26.09.2014 – 2014 р., № 39, стор. 2820, стаття 2011)
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності вищих навчальних закладів (наукових установ), які були переміщені з тимчасово окупованої території та з населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження» реєстр № 4718 від 24.05.2016 р. – Київ, 2016 (Відомості Верховної Ради України офіційне видання від 23.09.2016 № 39, с. 9, ст. 604)
3. Порох, Д. О. До проблем адаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі / Д. О. Порох // Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. Ч. І. – 2010. – №10(197). – С. 78-85.
4. Донских, Т. П. Социально-психологическая адаптация студента-мигранта в новых социокультурных условиях / Т. П. Донских // Вестник ОГУ. – 2010. – №12(118). – С. 167-172.

Дата надходження до редакції
 авторського оригіналу : 07.11.2016